

אם עדיין לא עברו שמונה ימים מלידתה – שעדיין היא 'מחוסרת זמן' ואינה ראויה להקרבה – מתעשרת עם שאר הבהמות שנולדו באותה שנה, שהזמן הקובע הוא לידת הבהמה, כך גם לענין בכור בהמה, שמצוה לאוכלו בשנה הראשונה [כמבואר בבכורות (ב, כו)], מונים לו שנה משעת לידתו, ולא מהיום השמיני, אף שעד אז הוא עדיין 'מחוסר זמן' ואינו ראוי להקרבה, שהזמן הקובע למנין השנה הראשונה הוא משעת לידת הבהמה (תקלן חדתין).

ומסוגיא זו משמע, שגם בכור תם שראוי להקרבה, מונים לו שנה משעת לידתו, וזה שלא כדעת הבבלי (ר"ה ו, ב) שדוקא בכור בעל מום שאין מקריבים אותו מונים לו שנה משעת לידתו, אבל בכור תם שעומד להקרבה, מונים לו שנה רק מהיום השמיני ללידתו, שאז הוא ראוי להקרבה (ר"ש סיריליא; תוס' ר"ד ר"ה שם. וראה ערוך לנר ר"ה שם), וכמשמעות הפסוק (דברים טו, כ) 'לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה', שממנו לומדים (בכורות שם) שצריך לאוכלו בשנה הראשונה, ולשון 'תאכלנו' משמע משנראה לאכילה, כלומר משעה שראוי להקריבו ולאכול (הר אפרים). ■ להלכה, לבכור תם מונים שנה מהיום השמיני, ולבעל מום – מיום שנולד [כדעת הבבלי] (רמב"ם בכורות ח, א).

משנה. בשלש קפות של שלש סאין תורמין את הלשקה – שהשקלים מונחים בתוכה ומהם היו נוטלים ונותנים לתוך קפות אלו לצורך רכישת קרבנות הציבור (פי' הרא"ש; וראה תוס' קידושין נד, א ד"ה מועלין). ויש שפירשו, שאת השקלים שהביאו ללשכה היו נותנים מתחילה בשלש קפות גדולות [ששיעור כל אחת מהן תשע סאין (ראה ביאורנו להלן ד"ה תמן ולהלן ע"ב ד"ה בשלש)], ומתוכן היו 'תורמין' לשלש קפות קטנות, ששיעור כל אחת מהן שלש סאין, כמבואר במשנתנו (רמב"ם שקלים ב, ד-ה ובפיה"מ; מאירי).

רבי ישמעאל אומר יונית כתוב עליהן אלף"א בית"א גמ"א, וכתבו כן כדי שיטלו תחילה מהמעות שבקופה הראשונה שממנה תרמו בתחילה, ואחר כך מהמעות שבקופה השנייה, וכן הלאה, ולא יחליפו ביניהן (תקלן חדתין). ומכאן נלמד לשלש המצות שאוכלים בליל הסדר, שצריך לסמן עליהן א', ב' ו-ג', כדי לדעת איזו ראשונה שמברך עליה 'המוציא', ואיזו שניה שמברך עליה 'על אכילת מצה', ואיזו שלישית שאוכלים ב'כורך' [ומכל מקום אם החליף אינו מעכב] (רא"ש פסחים י, ג), ■ וכן הלכה (רמ"א א"ח תעה, ז).

והטעם שכתבו על הקופות בלשון יונית, כיון שמשעה שמלך אלכסנדר מלך יוון על ירושלים, הכירו את הלשון היוונית והורגלו להשתמש בה (ע"פ ריב"ב ו' תקלן חדתין). ויש שהוסיפו, שהורגלו להשתמש בלשון יונית משום שהיא לשון יפה, כמו שדרשו [בגמ' מגילה ט, ב] מהפסוק (בראשית ט, כז) 'יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם' – יפיתו של יפת תשכון באהלי שם, ואין לך לשון יפה בלשונות בני יפת, כמו הלשון היוונית (פי' הרא"ש; מהר"ם פולד; רע"ב ג, ב).

ולא במנעל – והיינו, שגם במנעל של בד שלשאר הכהנים מותר להכנס בו לעזרה, לתורם אסור (תפארת ישראל ג, יג). ויש שגרסו 'ולא באנפיליא, ואין צריך לומר במנעל וסנדל, לפי שאין נכנסין במנעל וסנדל לעזרה' [ולגירסא זו מדובר בכל מנעל] (ר"ש סיריליא, ע"פ גירסת הגמ' ביבמות קב, ב. וראה תוס' יו"ט שם).

טעמא דרבי מאיר עד כאן הן מתמצות לילך מן הישנות וכ' – עד אלול נמשך זמן הלידה של הבהמות שהתעברו קודם ניסן, שזמן העיבור של בהמה דקה הוא חמשה חודשים [כמבואר בבכורות (ח, א)] [תקלן חדתין]. וגם רבי מאיר דורש את הפסוק המובא בגמ' להלן 'לבוש כרים הצאן וגו'', אלא שאת המילים 'ועמקים יעטפו בר' הוא מפרש באופן אחר, והוא, אימתי הצאן מתעברות, בזמן ש'עמקים יעטפו בר', שהזריעה צומחת יפה, והיינו בחודש אדר [ואת המשך הפסוק 'יתרועעו אף ישירי', הוא מפרש על הבהמות שמתאחרות מלהתעבר עד ניסן, שאז התבואה מתנועעת ונראית כמשוררת, אלא שהואיל ורוב הבהמות מתעברות באדר, הולכים אחר הרוב] (פני משה, ע"פ הגמ' בר"ה ח, א). ואף בהמות גסות שזמן עיבורן הוא תשעה חודשים, ראש השנה שלהן לדעת רבי מאיר הוא א' באלול, שכיון שרוב הבהמות הנולדות הן בהמות דקות, נקבע זמן ראש השנה למעשר בהמה בכל הבהמות לא' באלול (טורי אבן ר"ה שם. וראה ח' הר"ן וערוך לנר שם).

הא כיצד נולד לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי אין מצטרפין – הנולדים באלול אינם מצטרפים עם הנולדים באב, שמא ראש השנה למעשר בהמה הוא בא' באלול, ונמצא שנולדו בשנה אחרת. וכן, הנולדים באלול אינם מצטרפים עם הנולדים בתשרי, שמא ראש השנה למעשר בהמה הוא בא' בתשרי, ונמצא שנולדו בשנה אחרת (פני משה. וראה גירסת הקרבן העדה). ודין זה שהנולדים באלול אינם מצטרפים עם הנולדים באב או בתשרי, הוא דוקא כשהכניסם לדיר עם הנולדים באב בפני עצמם, או עם הנולדים בתשרי בפני עצמם, אבל אם הכניסם לדיר עם הנולדים באב והנולדים בתשרי גם יחד, אותם שנולדו באלול מצטרפים למעשר ממה נפשו, אם ראש השנה למעשר בהמה הוא בא' בתשרי, הרי הצטרפו עם הנולדים באב, שנמצא שנולדו באותה שנה, ואם ראש השנה למעשר בהמה הוא בא' באלול, הרי הצטרפו עם הנולדים בתשרי, שנמצא שנולדו באותה שנה (מראה הפנים, ע"פ דברי רבא בבכורות נח, א). ובאופן זה סדר המעשר הוא כך, מונה תחילה את שנולדו באב, מאחד עד חמשה, ולאחר מכן מונה את שנולדו בתשרי מאחד עד חמשה, ולאחר מכן מונה את שנולדו באלול מששה ועד עשרה, ומצטרפים ממה נפשו (הערות הגר"ש אלישיב בכורות נח, ב).

זאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד היה דרבי עקיבא – מתחילה היה תלמידו של רבי עקיבא, ולבסוף נעשה חברו (רשב"ם ב"ב קנה, ב ד"ה תלמיד). ויש שפירש להיפך, שמתחילה הלכו שניהם ללמוד תורה מרבי אליעזר הגדול [ובאותו זמן היה בן עזאי 'חבר' של רבי עקיבא], ולפי שבן עזאי היה בחור שלא נשא אשה, לא יכל להבין את עומק הסברות שלמד מרבי אליעזר הגדול, ולכן הלך ולמד את עומק הסברות מרבי עקיבא, ונעשה בכך גם תלמידו (רבינו גרשום ב"ב שם. וראה ר"ש סיריליא שכתב כן בשם רשב"ם. וראה עוד יד מלאכי כללי התלמוד תרסד). ויש שפירשו, שבן עזאי למד דבר חכמה אחד או יותר מרבי עקיבא, ולכן נחשב לתלמידו שלו, אבל את שאר חכמתו לא למד מרבי עקיבא, ולכן נחשב לחבירו, והואיל ולא למד ממנו את רוב חכמתו (ע"פ רש"י עירובין סג, א ד"ה תלמיד חבר; רמב"ם תלמוד תורה ה, ט, וביאור הגר"א יו"ד רמב, יד בדעתו).

זאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן בהן עולין לו לתוך שנתו – כשם שלענין מעשר בהמה, בהמה שנולדה בשנה זו, גם